

Lunds Universitet
Sociologiska institutionen, vårterminen 2007
Uppsats C; FRI 302, 41-60 poäng

”Älska i nöd och lust...tills döden skiljer oss åt”
**En kvalitativ sociologisk studie av människors
erfarenheter och upplevelser av parrelationer
och skilsmässor i dagens samhälle**

Författare: Fahreta Rakanovic & Aleksandra Baranji
Handledare: Diana Mulinari

Abstrakt

Författare: Fahreta Rakanovic & Aleksandra Baranji

Titel: *"Älska i nöd och lust...tills döden skiljer oss åt"* En kvalitativ sociologisk studie av människors erfarenheter och upplevelser av parrelationer och skilsmässor i dagens samhälle.

Uppsats C; FRI 302, 41-60 poäng

Handledare: Diana Mulinari

Sociologiska institutionen, vårterminen 2007

I det senmoderna samhället är det allt vanligare att människor skiljer sig. Det är något som är märkbart i vår närmaste omgivning, bland bekanta och vänner. Många sociologer talar om samhällsförändringar i det senmoderna samhället där dem nämner skilsmässor som en effekt av dem. Därför har vi valt att undersöka vilka omständigheter som ligger bakom och bidrar till att skilsmässor ständigt ökar i dag.

Utgångspunkten för vår uppsats är vårt intresse för att förstå de ökade skilsmässorna. Vårt intresse ligger inte i första hand på effekterna av skilsmässor som till exempel på barn, ekonomiska eller emotionella konsekvenser, eftersom dessa inte ligger inom ramen för vårt arbete. Istället utforskar vi människors erfarenheter i ett samtal med de teorier som hävdar att olika samhällsförändringar ligger som grund och leder till de ökade skilsmässor eller separationer. Teoretiskt utgår studie ifrån de sociologiska teorier som behandlar samhällsförändringar med tonvikten på familj. Metodologiskt är arbete en kvalitativ inspirerat studie baserat på fyra djupintervjuer.

Slutsatser vi kommer fram, bekräftar tidigare studier och visar på kulturella förändringar vad gäller förståelse av familj och parrelationer, vilket leder till ökning av skilsmässor. Vårt material belyser förändringar i människors upplevelse och erfarenheter av familj, parrelationer, sexualitet, könsroller, kärleken. Samtidigt som traditionella normerna om kön och familj är fortfarande närvarande i våra informanternas världsbild.

Nyckelbegrepp: familj, kön, genus, parrelationer, sexualitet, individualisering, självständighet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 <i>Introduktion.....</i>	5
1.2 <i>Syfte.....</i>	6
1.3 <i>Frågeställningar.....</i>	6
1.4 <i>Disposition.....</i>	6
1.5 <i>Material och avgränsningar.....</i>	7
2. Bakgrund.....	8
2.1 <i>Familjeförändring.....</i>	8
2.2 <i>Kultur och genus normer.....</i>	10
3. Teoretiska utgångspunkter.....	12
3.1 <i>Familj.....</i>	12
3.2 <i>Familjesociologins utveckling.....</i>	13
3.3 <i>Feminismens inflyttande på familjesociologin.....</i>	14
3.4 <i>Kön, könsroller, genusskillnader och sexualitet.....</i>	15
3.5 <i>Teorier om könsidentitet och sexualitet.....</i>	17
3.5.1 <i>Könsutvecklingen utifrån Freuds och Chodorows teori.....</i>	17
3.5.2 <i>Heterosexualitet och homosexualitet.....</i>	19
3.6 <i>Individualisering och självständighet.....</i>	21
3.7 <i>Kärleksideologi.....</i>	22
3.8 <i>Fritidens "kön".....</i>	23
4. Metod.....	24
4.1 <i>Forskarrollen och etiska överväganden.....</i>	25
4.2 <i>Tematiserade intervjuer.....</i>	26
4.3 <i>Urval.....</i>	27
4.4 <i>Genomförandet av intervjuer och reflektioner kring dem.....</i>	28
4.5 <i>Presentation av informanter.....</i>	28
5. Analys.....	30
5.1 <i>Familj och genusnormer.....</i>	30
5.2 <i>Individualism och självständighet.....</i>	33
5.3 <i>Kön, sexualitet och kärlek.....</i>	35
5.4 <i>Parrelationer.....</i>	37
6. Diskussion och slutsatser.....	38

Referenslista.....	40
Bilaga 1.....	42

1. Inledning

1.1 Introduktion

”Minst en fjärdedel av dagens svenskfödda 17-åringar har under sin barndom upplevt en separation mellan föräldrarna. Det är en betydligt större andel än för bara 15-25 år sedan då andelen uppskattats till 15 procent. Går vi tillbaks till 1900-talets andra och tredje årtionde var det fråga om knappt 1 procent. Ett antal barn har aldrig levt med bägge sina ursprungliga eller biologiska föräldrar. Föräldrarna har separerat före barnets födelse eller har kanske aldrig bott ihop. Även den andelen har ökat över tid. Från 1916-25 till 1966-75 var den praktiskt taget konstant kring 2 procent. Sedan dess har den ökat och är för dagens svenskfödda 17-åringar 5 procent” påpekas av Statistiska Central Byrån. (http://www.scb.se/templates/tableOrChart___27475.asp).

Allt fler har upplevt en separation och inte sällan hör vi talas om allt fler skilsmässor. Det känns som att det är mer ovanligt att ett förhållande håller livet ut än att separera eller skilja sig. Vi lever i en tid där det ”traditionella” äktenskapet är i kris, med detta menar vi en familj med heterosexuella föräldrar och deras biologiska barn. Sociologen Anthony Giddens (2003) är en av flera som påpekar att i dagens samhälle är det istället vanligt att varje individ utifrån egna premisser och de individuella behoven konstruerar sin egen familjeform. Där man bland annat kan se att allt fler väljer samboförhållande istället för giftermål. Därför väljer vi att när vi pratar om skilsmässor så menar vi även separationer mellan sambo som gifta. Den traditionella heterosexuella parrelationen är inte heller längre enbart giltig utan i dag kan formen på parrelation variera.

Anledningen till att skilsmässor ständigt ökar hävdas orsakas av förändringar i samhället. Citatet ovan, som är hämtat från Statistiska Central Byrån (SCB), är en bekräftelse på att det som verkligen är märkbart i vår omgivning stämmer överens med statistiken.

Vårt intresse är att förstå de ökade skilsmässorna vilket utgör utgångspunkt för vår uppsats. Vår fokus riktar sig inte på effekterna av skilsmässor som till exempel på barn, ekonomiska eller emotionella, eftersom dessa inte ligger inom ramen för vårt arbete. Istället undersöker vi människors erfarenheter i en dialog med de teorier som hävdar att olika samhällsförändringar ligger som grund och leder till de ökade skilsmässor eller separationer.

1.2 Syfte

Syfte är att förstå faktorer som leder till ökning av skilsmässor utifrån sociologiska teoretiska utgångspunkter och att genom några djupa intervjuer se samband mellan teori och empiri. Teoretisk utgår studien ifrån sociologisk förståelse av senmodernitet och förändringar av familj och parrelationer. Metodologiskt är studien baserad på kvalitativa djupintervjuer med fokus på informanternas erfarenheter och upplevelser.

1.3 Frågeställningar

Vi valde att behandla skilsmässor i det senmoderna samhället och att titta närmare på anledningen till att de ständigt ökar.

Vilka faktorer påverkar skilsmässor?

För att besvara frågeställningen ställer vi följande underfrågor vilka ska hjälpa oss att få en djupare och bredare inblick kring ämnet vi behandlar.

Hur upplever informanter deras familj och parrelationer?

Hur resonerar de kring kärleken och hur talar de om sexuella erfarenheter?

Vilka förändringar kan synliggöras utifrån informanternas åsikter – vilka kontinuiteter?

1.4 Disposition

Vår uppsats är indelad i sex huvudkapitel, *Inledning, Bakgrund, Teoretiska utgångspunkter, Metod, Analys och Diskussion och slutsatser*.

Inledningen ger läsaren en inblick i och syftet med ämnet vi avser att studera. I avsnittet material och avgränsningar presenterar vi teorier vi valt att utgå ifrån men även de avgränsningar vi gjort i vid våra val. Den teoretiska delen bygger vi upp kring våra centrala begrepp, *familj, kön* och *parrelationer* samt genom dessa behandlas även andra begrepp som sexualitet, individualisering, fritid, självständighet och kärlek. Därpå följer ett metodavsnitt i vilken vi presenterar vår metod, kvalitativa intervjuer, varför vi väljer den, hur och varför vi gör urval, hur vi genomför intervjuer och vilka övervägningar vi gör, en kort reflektion kring intervjuer samt avslutar vi med en kort presentation av våra informanter. I kapitel analys resonerar vi kring och belyser vår empiri samtidigt som vi anknyter den till litteratur om familj. I det avslutande kapitlet diskussion och slutsatser reflekterar vi över vårt arbete där vi lyfter fram våra slutsatser. Vi diskuterar även hur vår metod och teorival har fungerat i relation till ämnet, samt ger förslag till framtida forskning.

1.5 Material och avgränsningar

Det material vi väljer att använda oss av och hur vi gör det på beror på våra egna intressen, förståelse och vetenskapsteoretiska antaganden. Oavsett hur omfattande materialet är angående orsaker till skilsmässor och hur relevanta val av teorier vi gör är vi medvetna om att de även kan ha sina begränsningar och eventuella konsekvenser det har på vårt arbete. Under tiden av bearbetning av sociologiska teorier la vi märke till att många antingen använder sig av eller refererar till Anthony Giddens familjesociologiska teorier, vilka sätter fokus på kärnfamiljens upplösning och en individualisering av familjelivet som är relevant intervention. Å andra sidan finns det andra författare som vi väljer sociologen Christine Roman som har ett annat perspektiv på familj och lyfter även feminismens inverkan på familjesociologin vilket genom tiden har haft stort inflytande och betydelse på samtida teoretiker och deras syn. De material vi väljer att använda oss av anser vi speglar en samhällstendens och argumenten som säger något om individen som en del av samhället och den dialektik som uppstår mellan dem. För att avgränsa vår studies tidsperspektiv väljer vi att i första hand utgå från 1900-talets andra halva och framåt tills idag. Även om vi på vissa ställen tar upp familjeförhållanden innan industrialismen. Tiden under andra 1900-talet kallas av många teoretiker för modernitetens tid medan det senaste årtionde det vill säga från cirka 2000-talets början och framåt brukar oftast betecknas som senmodernitet. Båda dessa begrepp förekommer i vår uppsats beroende på i vilket sammanhang vi beskriver dem.

För att eventuellt kunna komma till ett svar på vår forskningsfråga utgår vi ifrån ett avgränsat teoretiskt ramverk där våra centrala begrepp, såsom parrelationer, kön och sexualitet är bärande för vår uppsats. Vi är medvetna om att vi inte kan komma åt de faktorer som orsakar skilsmässor utan att nämna eller titta på hela den kontext i vilka begreppet skilsmässa ingår. Därför ger vi läsaren en bakgrund i vår uppsats som omfattar en beskrivning av samhällsförändringar inom familj, könsrelationer som utmanar patriarkatet, sexuellt oberoende samt självständighet och individualisering. Materialet är från början relativt stort därför väljer vi ut att behandla de teorier vi anser är centrala för att komma åt forskningsresultatet. Vår syn på den vetenskapsteoretiska utgångspunkten är avgörande för hur vi förhåller oss till vårt studieobjekt. Därför är vårt mål först och främst att hålla oss kritiska till vårt material och ge läsaren möjlighet till andra tolkningar. I analysen av det empiriska materialet väljer vi att lyfta fram vissa citat för vilka vi anser att de tydliggör och framhäver den sociala verkligheten. De begrepp i vår uppsats såsom parrelation, kön och individualisering ligger som grund när vi väljer ut vilka citat vi lyfter fram utifrån den

insamlade data. Analysen grundar sig på allt vårt valda material både den teoretiska som den empiriska, där vi försöker se samband mellan teori och empiri.

2. Bakgrund

Bakgrunden ska ge en kortare inblick i ämnet vi avser att studera, vilket ska för läsaren skapa sammanhang för och underlätta förståelsen av ämnet. Utifrån begreppen familj och kultur försöker vi gå in på familjestruktur och se vilka samhällsförändringar som har skett och hur dessa påverkar familjebildningen inom det tidsperspektiv som vi bestämmer oss för att hålla oss inom.

2.1 Familjeförändringen

I följande avsnitt gör vi en diskussion kring familjeförändringar där vi i första hand tittar på skillnad mellan olika familjeformer och hur dessa uppfattas av individer, men även anledningar på vilka den grundas på.

Skilsmässor eller äktenskapsskillnader som de, enligt sociologen Trost (1993), heter officiellt och i lagen ökar ständigt i Sverige sedan början av 1900-talet och har många konsekvenser för dem som befinner sig i den situationen, en av dem anser Trost är den ekonomiska förhållanden (Trost 1993, s. 67).

Här nedanför kommer vi alltid att använda oss av det vardagliga uttrycket, skilsmässor. Det som var grundpelare för en trygg familj i det gamla jordbrukssamhället har försvagats i det moderna samhället. I takt med att samhället blir allt mer sekulariserat blir skilsmässor allt mer accepterade. Detta påpekas bland annat av Gähler i (SOU 1997:138) som skriver att ”det äktenskap som instiftades av Gud och var tänkt att bestå tills döden skilde makarna åt kan idag upplösas av parterna själva” (Gähler 1997, s. 224). Skilsmässan som tidigare var stigmatiserande är idag något helt vanligt, samtidigt som samhället uppvisar allt större godkännande både socialt som kulturellt, menar författaren. Följaktligen framhåller Gähler att den starka ekonomiska tryggheten som fanns inom familjen har idag tagits över av olika samhällsinstitutioner (Gähler 1997, s. 224).

Sociologerna Bäck-Wiklund & Bergsten (2003) pekar på att synen på kärnfamilj har förändrats i Sverige. Det som tidigare sågs som kärnfamilj har idag i takt med ökade skilsmässor förändrats till två kärnfamiljer (skilda makar med barn som formar nya familjer) eller (mamma eller pappa ensamma med barn). Liktydigt med som man i vardagsspråket förknippar begreppet familj med kärnfamilj, även om kärnfamilj idag är inte lika

dominerande. Formen och innehållet inom familjelivet förändras ständigt, hävdar Bäck-Wiklund & Bergsten (2003, s. 13).

Det finns olika faktorer som bidrar till att familjeformer förändras, påstår Giddens (1994). Varje hushåll producerade tidigare alla sina varor och tjänster själv, denna överlevnadsprocess höll familjemedlemmar i nära relation till varandra. Industrialismen ledde till att familjen inte längre fungerade som någon produktionsenhet, utan arbetet flyttades från bostaden till andra institutioner. I början var det endast män som jobbade ute, bristen på arbetskraft fick kvinnor att förvärvsarbeta och på så sätt skapades nya roller inom familjen (Giddens 1994, s. 299ff).

I sin bok *Intimitetens omvandling* lyfter Giddens (1995) fram vissa förändringar som har skett under historien och vilka har haft betydelse för familjen idag. Den tidigare äktenskapsbildningen som grundades på ekonomiska grunder förändrades genom att man började istället sträva efter romantisk kärlek. Den romantiska kärleken bidrog till att bandet mellan äktenskap och släkt bröts samt att äktenskap fick en särskild betydelse. I stället började man se på en man och hans fru som två samarbetspartners, vars samarbete bygger på känslor. Man började skilja på hem och arbete där hemmet stod för det emotionella stödet. Man började reglera familjestorleken, vilket påverkade kvinnors sexualitet genom att sexualitet kunde skiljas från ständigt barnafödande. På så sätt blev sexualiteten något man själv kunde forma, vilket ytterligare underlättades genom tillkomsten av moderna preventivmedel. Preventivmedel ledde även till att man kunde börja skilja sexualitet från reproduktion. Något som ledde till det som de senaste åren kallats ”sexuella revolution” menar Giddens. Denna sexuella revolution, som fortfarande pågår, har för kvinnors del möjliggjort en sexuell oberoende medan för männens del underlättat homosexualitet (Giddens 1995, s. 31f).

Enligt Bäck-Wiklund (2003) anser Castells att den senmoderna familjeformen befinner sig i kris. Vad han poängterar är att dagens kvinnors lönearbete, nya reproduktionsteknologier, förändringar på arbetsmarknader, en global feminism hjälper kvinnor att vara självständiga och ha ett eget liv. Detta leder till att familjen förändras eftersom kvinnornas allt större självständighet utmanar patriarkatet. Alla dessa nya förändringar utmanar de gamla könsgränserna det vill säga den samband som fanns mellan familj och sexualitet. Castells hävdar vidare att det inte finns någon framtida självklar familjeform, utan istället finns det en mängd olika samlevnadsformer. Inom dessa tillsynes negativa förändringar finner Castells olika utvecklingsriktningar i individens sätt att organisera sin samlevnad. Det sociala nätet har fått större vikt, kvinnodimensionen har ökat genom antalet ensamstående mödrar, det är många som träffar en succession av egna partner och samlevnadsformer (Bäck-Wiklund 2003, s. 23f).

Den moderna familjen, enligt Giddens (2003), representeras av att

”Tyngden på individuella behov i nära relationer verkar bli viktigare på bekostnad av familjen som samhällets stöttepelare... ökat jämlikhet mellan könen, kvinnornas intag på arbetsmarknaden, förändringar i det sexuella beteendemönstret och förändrade relationer mellan hem och arbetet” (2003, s. 173).

Alla dessa processer har konsekvenser för familjemönster bland annat:

- äktenskap, idag gifter man sig senare i livet om man överhuvudtaget gör det.
- barnafödandet, kvinnor väljer att föda vid högre ålder än tidigare.
- skilsmässa, skilsmässofrekvensen ökar där var tredje äktenskap kan gå skilda vägar.
- ensamföräldrar, resultat av ökade skilsmässor leder till att var tredje barn lever med en ensam förälder (Giddens 2003, s. 173).

Liknande tankar har även sociologen Roman (2004) som skriver att familjmönstret genomgår en radikal förändring ”från en patriarkal, starkt stratifierad familj till en familj som vilade på ekonomisk grund, till en på kärlek grundad demokratisk familj” (2004, s.126). Även hon lyfter fram vissa förändringsmönster inom familj som till exempel samboförhållanden, ökning av enpersonshushåll, partnerskap, skilsmässor och ombildade familjer. Roman refererar till en rad olika författare när hon framhåller att förändringar är resultat av större sociala förändring som framförallt ägde rum efter 1940-talet där globalisering, ökning av kvinnors förvärvsarbete, reproduktionsteknologisk utveckling, individualisering med mera (Roman 2004, s.126).

2.2 Kultur och genus normer

Varje familjeform är knuten till specifika samhällsnormer och värderingar, därför anser vi att det är viktigt att även ta upp begreppet kultur. Förändringarna som sker inom samhället påverkar även kulturella normer, värderingar, beteendemönster med mera som i sin tur har inverkan på familj och dess former. Till att börja med ger vi en definition på begreppet kultur för att därigenom belysa dess inverkan på genusnormer och förandet av den kvinnliga och manliga identiteten.

Giddens (2003) förklarar kultur som gemensamma värden, normer, beteendemönster och materiella resurser för en viss grupp människor. Han anser att begreppet kultur är nära

besläktat med begreppet samhälle. Därför att ingen kultur kan existera utan samhälle på samma sätt som inget samhälle kan existera utan kultur. Ett samhälles kultur består av både abstrakta sidor så som idéer, uppfattningar och värderingar, som av konkreta aspekter, olika objekt eller symboler (Giddens 2003, s. 37).

Även Rogers & Rogers (2002) avgränsar kultur till de ritualer, seder och regler som för en grupp ger social sammanhållning, om man vill vara en i gruppen måste man följa dessa. Olika subkulturer som till exempel olika religiösa grupper eller mc-gäng har vissa krav eller förväntningar för vad det innebär att vara man eller kvinna samt hur dessa bör bete sig. Författare påpekar vidare att kulturella normer, värderingar eller beteendemönster med mera internationaliseras i varje individs tänkande och påverkar hur de handlar, vad de känner och hur de uppfattar världen. Antropologer brukar rikta sin uppmärksamhet på den roll som kulturen har vid formandet av de manliga och kvinnliga vuxenidentiteterna och hur dessa i vissa kulturer lever segregat med klara riktlinjer på ansvar, roller och uppgifter. Medan sociologer istället brukar titta på internationalisering som en produkt av sociala processer som till exempel hur socioekonomiska krafter formar de olika roller kvinnor och män har. Vidare påpekar Rogers & Rogers att det var först inom antropologin på 1920- och 1930-talet som man började ifrågasätta teorierna om att könsskillnader beror på biologin, istället började man titta på individen och deras kulturalisering (hur socialisationen förmedlas av kulturen). Enligt Rogers & Rogers är Margaret Mead en av de antropologer som påvisade att kulturen spelar en stor roll för individens könstillhörighet. Genom sin undersökning av tre olika stammar på Nya Guinea visade Mead att: ”kulturen har en betydande inverkan på vad könstillhörigheten innebär för en viss grupp. Grupperns förväntningar på och förståelse av vad som är ett lämpligt beteende ur könssynpunkt varierar avsevärt. Kulturen påverkar inte könsinnebörder enbart inom ”exotiska” stammar. Den är verksam inom kulturer och subkulturer i alla samhällen. ”Även om kulturen inte är den enda bestämda faktorn - hur individer beter sig varierar enormt inom en kultur – så utövar den ett kraftigt anpassningstryck. Beteenden som inte lämpar sig utsätts ofta för påföljd” (Rogers & Rogers 2002, s. 56ff, 59).

Liknande tankar hittar man även hos genusforskaren Chodorow (1988) som menar att samhället och det kulturella och politiska offentliga livet dominerar hemmet och att följaktligen dominerar män kvinnor. Samtidigt som hon påpekar att denna dominans skiljer sig mellan olika kulturer (Chodorow 1988, s. 21).

Innan vi går vidare till den teoretiska delen hoppas vi att den här delen hitintills ger läsaren förståelse med vad uppsatsens syfte är och var vårt intresse ligger. Den kommande teoretiska delen ska omfatta de viktiga teoretiska perspektiv vilka vår analys kommer att grunda sig på.

3. Teoretiska utgångspunkter

Inom vårt teoretiska ramverk är våra centrala begrepp familj, kön och parrelation, den röda tråden genom hela rapporten, kring vilka vi försöker skapa en förståelse av fenomenet och genom vilka vi kommer in på andra begrepp.

3.1 Familj

I följande stycke kommer vi att presentera olika familjeformer och dess förändringar genom tiden utifrån olika sociologers perspektiv på familj, eftersom vi anser att de är relevanta och där begrepp familj är vägledande för vår forskningsstudie.

Giddens (2003) ser på familj som en grupp människor sammankopplade med varandra genom släktband, där vuxna tar hand om yngre. Släktband mellan människor uppstår genom arv eller äktenskap. Vidare anser han att inom alla samhällen finns kärnfamiljer, vilka omfattar två vuxna vilka bor tillsammans med sina egna eller adopterade barn. Han påpekar även att den moderna familjen är en *neolokal* familj vilket innebär att de nygifta paret inte bor med någon av parternas föräldrar eller släkt istället skaffar man sig ett eget boende.

Västerländsk familj är ofta förknippad med *monogami*, som innebär att både mannen och kvinna kan vara gifta bara med en person i taget. Förutom monogami finns det även *polygami* som är, enligt Giddens, mer accepterade i den övriga världen, vilket innebär att någon av parterna kan ha mer än enbart en partner. Fortsättningsvis betonar han att den traditionella kärnfamiljens status har försvagats under industrialismen. Samtidigt som idag förekommer många andra familjeformer, till exempel samboförhållande eller homosexuellt partnerskap (Giddens 2003, s. 170, 185f).

Trost (1993) menar att den polygama familjeformen inte har funnits under historiens gång i Sverige. Enligt författaren härstammar begreppet familj från latinets *familia* som betyder huset eller hushållet där man även räknade in tjänstefolk. Han förklarar vidare att kärnfamilj som förknippas idag med mamma, pappa, barn som bor och lever tillsammans är ett begrepp som tillkom i mitten av 1940-talet och används då endast inom vetenskapliga socialantropologiska sammanhang. Begreppet lanserades av den amerikanska socialantropologen George Peter Murdock som avgränsade begreppet kärnfamilj som ”en

grupp av en man och en kvinna, som lever i ekonomisk, känslomässig och sexuell gemenskap, samt deras barn” (Troost 2003, s. 10). Liksom Giddens gör även Troost en begreppsförklaring på familj, det som räknas in i en familj är det som förenas genom blodsband eller giftermål. En familj delas in i en *föräldrafamilj*, det vill säga den familj man föds i och som man sedan lämnar när man gifter sig för att skapa en *egenfamilj*. Således utgör hushåll, blodsband och äktenskap eller sambo tre avgörande delar av vad som avses med familj (Troost 2003, s. 13).

Förutom ovannämnda, menar även Kristjansson (1999), att det postindustriella samhället kännetecknas av den pågående demografiska revolutionen som för med sig nya generationsmönster. Enligt honom förde industrialismen med sig en ny familjorganisation, industriell familj, som han ser som en traditionell familj. En industriell familj avser att föräldrarna är gifta, att pappa arbetar och försörjer familjen samtidigt som mamma är hemmafru och tar hand om barnen, åtminstone tills de börjar skolan. Medan en kärnfamilj innebär en familjsammansättning bestående av mamma, pappa och barn. Vidare hävdar han att industrialismen banade vägen för ett nytt familjemönster, postindustriella familjen. Den postindustriella familjen är svagare sammansatt än den industriella familjen. Enligt Kristjansson finns det indikatorer som tyder på det nya familjemönstret. Dessa indikatorer är att unga människor väntar allt längre med att gifta sig, att det är allt färre som gifter sig men även att det är allt fler som skiljer sig, att det föds färre barn och att det är allt fler småbarnsmödrar som förvärvsarbetar (Kristjansson 1999, s. 44ff).

Att vi utgår ifrån flera aspekter på familj är för att vi anser att begreppet är centralt och att den kan anta andra konstellationer än bara mamma, pappa och biologiska barn, samt att den idag kan ha nya familjemönster. Utifrån begreppet familj lyfter vi fortsättningsvis familjesociologins utveckling.

3.2 Familjesociologins utveckling

Begreppet familjesociologin är viktigt för vår undersökning, därför att den behandlar familj som en minsta samhällsenhet ur ett sociologiskt perspektiv. Familjesociologin har genom tiden blivit påverkad av olika inriktningar vilka har bearbetat familjeförhållandet med olika teoretiska utgångspunkter. Där inkluderas andra tänkare, som feminister, vilka i sin tur påverkar hela familjesociologin. Följande två punkter kommer att ta upp dessa olika inriktningar men även feminismens inflytande.

Roman (2004) förklarar att under 1900-talets första halva utvecklades familjesociologin i två huvudriktningar. Den ena är interaktionistiska ansatsen som såg familjen som en

primärgrupp, där alla medlemmar hade olika positioner och roller och där interaktionen mellan dem var det viktigaste. Den andra är strukturfunktionalismen som började få en starkare ställning än den tidigare interaktionistiska ansatsen vars främste framträdare är Talcott Parsons. Familjens roll i samhället som helhet stod i centrum inom den strukturfunktionalistiska ansatsen. Denna ansats som Parsons även kallar för ”funktionalism” hade stort inflytande för familjesociologin under den tiden, men vissa av Parsons idéer återkommer i nutida teorier om familjerelationer, förespråkar Roman (2004, s. 21f).

Förutom dessa tankar Roman har, riktar Giddens (2003) även uppmärksamheten på industrialismens inverkan på familjen. Där han lyfter fram att industrialiseringens utveckling ledde till att den viktigaste rollen som ekonomisk produktionsenhet som kärnfamilj haft, ersattes istället med reproduktion, barnuppfostran och socialisation.

Parsons, i Giddens, menar att familjen har en viktig funktion i samhället eftersom den ska uppfylla vissa viktiga uppgifter som primär socialisation och personlighetsdanning. Under den primära socialisationen som sker i familjen, menar Giddens, lär sig barnen samhällets kulturella normer. Denna tidiga socialisation är avgörande för individens personliga utveckling. Den emotionella rollen familjen har är ett väsentligt stöd för vuxna familjemedlemmar där äktenskapet utgör en viktig funktion för att individernas personlighet ska förbli trygg. Vidare refererar Giddens till Parsons som menar att kärnfamiljen, som den minsta samhällsinstitutionen, blir den grundläggande för att tillgodose det nya industrisamhällets krav. I kärnfamiljen fick föräldrar olika roller där pappa fick den instrumentella rollen eftersom det var han som stod för familjeförsörjning medan mamma tog hand om den emotionella eller den affektiva rollen i hemmet. Detta synsätt berättigade arbetsdelningen mellan könen och därför fick den hård kritik och anses för vår tid otillräckligt och omodern, skriver Giddens (2003, s. 171).

I nästkommande stycke väljer vi att behandla feminismens inverkan på familjesociologin, på grund av deras dominanta inflytande som är viktig än idag, oavsett vilken inriktning familjesociologin hade.

3.3 Feminismens inflytande på familjsociologin

Roman (2004) skriver att den strukturfunktionalistiska ansatsen som var dominant i mitten av 1900-talet påverkades starkt genom feminismens inflytande på familjsociologin. Hon hänvisar till familjeforskaren David Cheal som hävdar att strukturfunktionalismen på 1970-talet ersatts av teoretiskt mångfald. Denna påverkan gjorde även att familj begreppet förlorade

sin viktiga roll och istället ersattes av könsteoretiska frågor. Hon skriver att familjesociologin som i grunden förändrades genom feminismens inflytande gjorde att familjesociologin fick nya parametrar. Graham Allan med många andra forskare, menar Roman, hävdar att den feministiska forskningen som handlade framför allt om obetalt och betalt arbete, kön och ojämlikheter i hushållet samt gränserna mellan privat och offentlig, påverkade och inspirerade alla familjestudier. Å andra sidan finns det forskare som hävdar att feminismen inte förändrade perspektiv på familjesociologi, utan istället utvecklades två parallella men oberoende forskningar, familjeforskning och den feministiska forskningen. Dessa två olika forskningar hade under 1980- och 1990-talet gett ut många teoretiska skrifter som förblev separata. Förutom detta lyfter Roman vidare att det även finns andra tankar som grundar sig på Parsons strukturfunktionalistiska tänkande vilka utgör en grundpelare för familjesociologin (Roman 2004, s. 115-123).

Även om det finns olika forskningar inom familjesociologin utgår alla ifrån kön. Därför väljer vi att under det kommande avsnittet resonera kring begreppet kön vilken är central både för den teoretiska delen som för analysen. Detta resonemang kommer att ge läsaren en uppfattning om vad kön är, hur man skapar och konstruerar genus och på vilket sätt det påverkar parrelationer.

3.4 Kön, könsroller, genuskillnader och sexualitet

I detta avsnitt är vårt huvudbegrepp kön vägledande för analysen av könsroller, genuskillnader och sexualitet. Vid diskussion av dessa begrepp utgår vi bland annat ifrån Sigmund Freud, R. W. Connell, Nancy Chodorows syn på hur dessa konstrueras, bibehålls och förändras.

Giddens (2003) förklarar att kön kan förknippas med de biologiska och anatomiska skillnaderna mellan en man och en kvinna, medan genus eller könsroller är de sociala, psykologiska och kulturella skillnader. Han menar vidare att genusbegreppet är socialt konstruerat vilka skapas genom interaktion med olika sociala agenter. Det han lyfter fram som viktigt är att man måste göra skillnad mellan kön och könsroll, därför att många könsskillnader inte är biologiska. Giddens hänvisar till andra forskare som menar att det är de biologiska som till exempel hormoner och gener som styr valet av barnets leksaker, att det är de våldsamma egenskaper män har som leder till det aggressiva beteendet, medan flickor blir mer mjuka eftersom det ligger i deras natur. Andra forskare framhåller Giddens anser att det är mamman eller pappan som styr barnets beteende, det vill säga barnet föds med sitt kön men

med hjälp av olika sociala agenter skapas dess könsroll, kvinnlighet – feminism och manlighet – maskulinitet. Det finns å andra sidan forskare som menar att både genus och kön kan förändras genom livet, trots det biologiska könet, kan individen själv under livet skapa sin kön och genus (Giddens 2003, s. 112f).

En likartad uppfattning har även R. W. Connell (2003) som skriver att kön är något vi föds med, medan genus varierar från person till person och skapas med hjälp av samhällsstrukturer. Även han lyfter fram att kroppen är en maskin som fungerar och opererar. Det finns biologiska mekanismer som gör att männen är genetiskt programmerade för aggression och dominans det vill säga att den är inprogrammerat i männens kropp (Connell 2003, s. 69).

Oavsett vilka mekanismer ligger bakom individers kön eller genus och oavsett vilken teori man håller med berör dessa begrepp, kön och genus, mer än enbart individen och dess uppfattning av kön eller genus. Dessa begrepp ligger som grund och styr hela samhället. Av den orsaken riktade Connell också sin uppmärksamhet mot genusfrågor och utvecklade en teoretisk förklaring om genusfrågor. Där han gör en åtskillnad mellan maskulinitet och feminitet. För att tydliggöra detta gör vi en presentation av dessa begrepp samt det sammanhang i vilka dessa ingår och skapas.

En av de viktigaste och mest omfattande teoretiska förklaringarna om genusfrågor gjordes av Connell (2003). Enligt Connell bör begrepp maskulinitet och feminitet förstås som genusprojekt eftersom genusstrukturen bestämmer hela samhället, individuell livslängd, kulturella processer och sociala strukturer. Maskulinitet är motsats till feminitet, och för att man skall kunna förstå genusstrukturer och maskulinitet måste man titta på större sammanhang i vilka dessa ingår som till exempel klass eller ras. Den traditionella modellen utgår från tre genuspraktiker: makt, produktion, katexis. Makt står för den allmänna underordningen av kvinnor och männens dominans det vill säga "patriarkat". Produktionsförhållandet bygger på arbetsfördelningen, det typisk manliga och kvinnliga arbete eller sättet att arbeta på, samt löneskillnader och andra orättvisor i arbetet. Samtidigt att det är oftast män som styr de största bolagen eller har de högsta positionerna i samhället. Den sista praktiken katexis innebär åtrå till ett objekt, det som väcker och styr åtrå är resultat av genusrelationer. Dessa tre genuspraktiker, hävdar Connell, ger fyra relationer till maskulinitet eller rättare sagt olika konfigurationer av dessa tre ger: hegemonisk maskulinitet, underordning, delaktighet och marginalisering (Connell 2003, s. 96-105).

Giddens (2003) redogör för Connells förklaring av genusordningar vilken han menar går att förändra eftersom det biologiska och sociala könet är formade utifrån sociala konstruktioner. Detta medför att individernas könsidentitet och genussynsätt alltid förändras.

Fortsättningsvis beskriver Connell den västerländska ”genuskris” som han delar in i tre olika former. Den första är institutionaliseringskrisen som innebär att institutioner som familj och staten inte längre berättigar mäns makt jämfört med tidigare. Männens makt regleras idag med hjälp av lagstiftning som rör bland annat skilsmässa, misshandel eller våldtäkt. Den andra krisen är ”sexualitetskris” som medför att den hegemoniska ställningen som heterosexualliteten hade minskar idag. Genom att allt fler män blir öppet homosexuella och att allt fler kvinnor visar sin sexualitet. Den sista krisen är intressebildning vilket innebär att olika organisationer eller rörelser som strävar efter att uppnå sina mål och på så sätt hotar den rådande ordningen. En redan aktuell kristendens kan bistå till att eliminera orättvisor mellan könen (Giddens 2003, s. 125ff).

Den här genusteorin som Connell lanserade, för vilken han anser styr hela samhället är enligt honom i kris. Därför enligt oss kan man säga att den institutionaliseringskris såsom familjen vilken inte längre rättfärdigar mäns makt och vilken idag styrs av lagstiftning kan ligga till grund och ha effekt på skilsmässor. Även den andra ”sexualitetskrisen” skapar förutsättningar för olika parrelationer. Därför väljer vi att i kommande avsnitt först titta på olika teorier om hur könsidentitet har utvecklats och förändrats, men även behandla begreppet sexualitet.

3.5 Teorier om könsidentitet och sexualitet

Oavsett vilken teori eller teoretiker vi än har läst när det gäller könsidentitet så utgår de flesta utifrån Freuds teser även om de kritiserar honom, en av de är Chodorow som har förändrat hans teori. Därför anser vi att dessa två är lämpliga att behandla för att det visar och behandlar olika aspekter av mäns och kvinnors förutsättningar samt begränsningar inom genusedentitet.

3.5.1 Könsutvecklingen utifrån Freuds och Chodorows teori

Freuds teori är den mest inflytelserika teorin om utvecklingen av könsidentitet skriver Giddens (1994). Hans teori hävdar att små barn lär in sina könsroller utifrån sina könsorgan. För pojkar blir hans könsorgan samma som att han uppfattar sig själv som pojke men förutom den anatomiska skillnaden som könsorganen ger, är den även en symbol för maskulinitet respektive femininet. Freud menar att den oedipala fasen i små barns liv, som är ungefär vid fyra till femårsåldern, innebär att barn separerar från sina föräldrar och går in i en större social värld. Grunden för denna fas utgör sexualitet, så att pojkars sexuella tilldragelse till modern

gör att de upplever en stark motsättning mot fadern. Denna fas är över när små pojkar klarar av att tränga bort den sexuella tilldragelsen till mamman samt hat mot pappan. Detta frigörelsen skapar förutsättning för utvecklingen av ett autonomt jag. För flickors del skiljer sig den oidipala fasen inte mycket från pojkars. Den innebär istället att flickor tränger bort den sexuella tilldragelsen till pappan samt att de anstränger sig att bli som mamman, det vill säga att bli kvinnliga eller feminina. Den latens fas som inträder efter den oidipala fasen innebär en period då de sexuella känslorna är vilande hos barn och börjar åter veckas till liv vid puberteten menar Freud (Giddens 1994, s. 217, 249).

En annan viktig teori om utveckling av könsidentitet och könsroller är Nancy Chodorows (1988). Till skillnad från Freud anser Chodorow att små barns inläring av de manliga respektive kvinnliga sker mycket tidigt i livet och är beroende av de vuxna. Hon menar att de i första hand är modern som spelar den centrala rollen och att vid en viss tid måste barnet bryta med bindningen till modern för att kunna skapa en egen identitet. Samtidigt menar hon att den, hos Freud oidipala fasen, frigörelsefasen sker på olika sätt hos flickor respektive pojkar. Flickornas brytning från mamma är inte så stark, istället kommer flickan och senare den vuxna kvinnan att skapa en jaguppfattning och identitet som är mer införlivad och beroende i första hand av mamman och senare av andra. Allt detta gör att flickor tenderar att skapa egenskaper av sensualitet och emotionell engagemang samt att de ser sig själv genom relationer till andra, menar Chodorow. Pojkar istället utvecklar sin identitet och jag genom ett avstånd till moder och skapar sin maskulinitet utifrån det som är manligt eftersom de strävar till att bli det motsatta till de kvinnliga. Detta gör att pojkar inte gör anspråk på några nära relationer till andra människor på samma sätt som flickor gör. Deras förhållande till världen blir mer utforskande samt att de lägger stor vikt till prestationer istället för känslor vilket även gör att de utvecklar ett mer manipulativt förhållande till andra. Dessa maskulina respektive feminina modeller överförs från generation till generation genom moderns uppfostran, anser Chodorow (1988, s. 81, 119, 121ff, 214f).

I likhet med Chodorow menar Carol Gilligan, skriver Giddens (1994), att kvinnor identifierar sig själv genom nära relationer och att utifrån hur väl de lyckas med dem bedömer de sig själv. Sedvanligt är kvinnans roll att ta hand om mannen, något som nedvärderas av män. Samtidigt som kvinnornas strävan efter relationer ses som svaghet av män vilka istället strävar efter individuell prestation. Allt detta menar Gilligan har lett till den situation kvinnor befinner sig i, det vill säga att föga sig efter män även om de har vissa egenskaper som många män saknar (Giddens 1994, s. 252).

3.5.2 Heterosexualitet och homosexualitet

Hetero- och homosexualitet är två begrepp som är allt viktigare för en parrelation i dagens samhälle. Hur man formar sin sexuella läggning är individuellt men det viktigaste i det hela är att homosexualitet inte längre ses som avvikande.

Sexualitet är en komplex begrepp som förändras radikalt i det moderna samhället och påverkar människornas liv både emotionellt som på många andra sätt, påpekar Giddens (2003). Han hävdar vidare att synen på sexualitet som i de traditionella samhällena var förknippad med reproduktion är i det moderna samhället frångått från den och istället förknippad med varje individs egen livsmönster och de sätt den vill utforska och forma den på. En viktig tes som Giddens lyfter fram är att sexuellt beteende influeras både av sociala som av biologiska faktorer. Att sexualitet har en biologisk grund går inte att förneka eftersom män och kvinnor har olika kroppsbyggnader som är en viktig del i människornas reproduktion. Samtidigt anser vissa forskare, skriver Giddens, att män och kvinnor har olika anlag för sexualitet. Biologiskt är för män, en sexuell handling ett sätt att föra sina gener vidare, genom att göra så många kvinnor som möjligt havande. Medan för kvinnor utgör en stabil partner skydd för hennes barn. Denna syn på sexuell beteende som är kopplad till djurlivet är, menar Giddens, otillräcklig eftersom sexualitet för människor inte är enbart en reproduktionshandling utan även en symbolisk handling som har sociala dimensioner. Genom den kan varje individ visa vem den är och vilka känslor den hyser. Sexuellt beteende skiljer sig åt i olika kulturer och är beroende av olika kulturernas normer och värderingar. Utifrån detta drar Giddens en viktig slutsats, nämligen att sexuell beteende är inlärt och inte medfött. Det västerländska sexuella beteendets förändringar har skett på många olika sätt, framför allt de senaste decennierna (Giddens 2003, s. 129ff).

Stödd för detta finner man i en undersökning gjord 1989 av Lillian Rubin, menar Giddens (1995). Rubin fann att det sexuella beteendet hos den yngre respektive äldre generationen skilde sig mycket åt. På samma gång skedde de största förändringarna inom sexuell beteende och attityder hos flickor till skillnad från pojkar. En av förändringarna är att framförallt en flicka inte ska ha sexuell umgänge före äktenskapet, något som påverkade hela hennes sociala anseende. Tidigare var det viktigt att en tonårsflicka var oerfaren inom det sexuella området. Samtidigt som det idag har skett många andra förändringar inom sexuella attityder särskilt hos tonårsflickor. Det vill säga att idag är inte lika viktigt att vara oerfaren inom det sexuella området, särskilt före äktenskapet. Det är även allt fler som debuterar sexuell tidigare samt att deras sexuella erfarenheter är mer mångskiftande. Det som Rubin betonar är att idag vill unga flickor ha romantik och trohet i sin förhållande, detta visar att deras

föräktenskapliga förhållande kan tänkas ta slut om något av detta saknas. Vidare fann Rubin att tonårspojkars åsikter om trohet och sex skilde sig ifrån flickors genom att de beundrade kompisar som hade flera förhållande samtidigt som de tyckte illa om flickor som gjorde likadant. Detta visar att pojkar fortfarande föredrog en oskuldsfull flicka. Alltså de traditionella attityder som styr åtskillnader mellan fin - och dålig flicka samt attityder när det gäller mäns erövringar är fortfarande aktuella idag. Rubins undersökning antyder att de flesta par vid giftermålet är redan sexuellt erfarna, något som sätter större sexuella förhoppningar på äktenskapet (Giddens 1995, s. 16-19).

Det som Giddens poängterar utifrån Rubins undersökning angående sexuella attityder och normer är att den är relevant och visar stora samhällsliga förändringar framför allt i merparten av västvärlden, vilka man kan lära mycket av.

För författaren Jan Trost (1993) är normer som styr individens sexuella beteenden och fantasier kopplade till familj och äktenskap på ett eller annat sätt. Författaren menar att det framför allt i västvärlden är vanlig att till och med i vardagsspråket koppla sexualiteten till familjesfären. Som exempel på detta tar han föräktenskaplig och utomäktenskaplig sex något som är även förbjudet eller inte accepterat. Vidare framhåller Trost att det moderna samhällets gällande normer, vilka styr sexuell beteende idag uppvisar en dubbelmoral något som även framgår av Rubins undersökning. Förutom dubbelmoralen försvagas den hegemoniska ställningen som heterosexualiteten har idag, där nya former av sexualitet framträder däribland homosexualitet (Trost 1993, s.123f).

Giddens (2003) hävdar att begreppet homosexuell eller lesbisk myntades i mitten på 1800-talet. Dessa två begrepp förekommer i alla kulturer, något som sågs som kriminell handling ända fram till för några decennier sedan. Michael Foucaults studie visar, skriver vidare Giddens, att tidigare var begreppet homosexualitet något avvikande och mycket ovanligt. Det sågs som otukt eller Sodomi och fördömdes av både kyrkan och lagen. Förutom att homosexualitet har avkriminaliserats har det skett en snabb förändring under de senaste åren för de homosexuella, menar Giddens (2003, s. 133ff).

3.6 Individualisering och självständighet

Utifrån denna kunskap som vi hitintills har fått kring vårt forskningsämne är vi medvetna om att det är svårt att prata om samhällsförändringar, särskilt förändringar inom familjestrukturen utan att nämna individualisering och självständighet. Eftersom dessa påverkar hur individer tänker och handlar vilket i sin tur har effekt på familj, anser vi att det är viktigt att ha med dessa två begrepp.

Likaså menar Roman (2004) att individualisering används ofta om man vill förklara förändringar i familjestrukturen. Hon anser att dessa förändringar är resultatet av en större historisk process som gör att man sätter allt större vikt på enskild individ, dess jag, självförverkligande, önskningar, val, rättigheter och frihet och inte på familjen eller gruppen. Individualisering leder till att de traditionella normer, värderingar, föreställningar och levnadsmönster avtraditionaliseras det vill säga börjar ifrågasättas och urholkas. Författaren poängterar att en rad samtida sociologer oroas över att individualisering leder till en rad oönskade effekter som ökade skilsmässor, samboskap och ombildade familjer. Samtidigt som det finns andra sociologer som ser förändringar som positiva, vilka har lett till mer jämlika relationer. Roman hänvisar till Ullrich Beck och hans förklaring på hur individualisering formar sig i det senmoderna samhället. Beck menar att individualisering beror på att välfärdstatens sociala rättigheter som politiska men även arbetsmarknad allt mer riktar sig mot enskilt individ istället för mot gruppen. På så sätt sätter staten, arbetsmarknaden, utbildningssystemet med flera upp i hög grad riktlinjer och regler för hur enskilda individer ska leva sina egna oberoende liv. Detta för med sig att varje enskild individ inte längre får sin identitet given utan måste konstruera den själv och själv stå för sina eventuella misstag. Dessa omständigheter tvingar individen till valfrihet, vilket ger en institutionaliserad individualisering. Liknande tankar som Beck, har även Parson där han menar att den ökade individualisering är resultat av processer som individen inte själv kan kontrollera, skriver Roman (2004, s. 126ff).

I sin bok *Varje mor är en dotter* (2002), framhåller Ekerwald att kvinnor i hennes undersökning lägger stor vikt på självständighet när de ska ge råd till tonårsflickor. Detta kan förklaras på olika sätt anser författaren. Den ena förklaringen har med kön att göra, kvinnor har en underordnade position det vill säga att de är det underordnade könet. Känslan till underordning har också en psykologisk förklaring genom att både kvinnlig som manlig personlighet har olika men likvärdiga brister. Ekerwald hänvisar till Chodorows teori, vilken vi tidigare beskrivit, som vidare utvecklats av Nielsens och Rydbergs, vilka menar att pojkar

distans till modern eller vårdarinna skapar en personlighet präglad av autonomi och brist på intimitet medan flickors närhet leder till en personlighet som istället utmärks av närhet och brist på autonomi. Samtidigt lever kvinnor i ett samhälle som domineras av män vilket leder till att vi får en dominerande diskurs att värdera självständighet eftersom "samhället domineras av de pojkkulturella drag att betona autonomi" (Ekerwald 2002, s. 116). Den andra förklaringen beror på det postindustriella samhället och dess makt över människorna. I detta fall hänvisar Ekerwald till Michael Foucault som menar att makten ligger hos samhällets alla relationer och där alla människor bidrar själv till att reproducera denna samhällsmakt i varje ny generation. Samtidigt som aldrig tidigare har denna samhällsmakt varit kraftigare, mer globalt och i minsta detalj inträngande än den är i det postmoderna samhället. Vilket gör att varje individ måste ha självständighet för att kunna stå emot den allt mäktigare staten, påpekar Ekerwald (2002, s.118).

Självständighet och individualism är centrala och underlättar för individer för att tillgodose sina egna behov. Idag strävar individen efter först och främst att uppnå den emotionella tillfredsställelsen i sin relation. Därför ska följande stycke behandla kärleksideologi.

3.7 Kärleksideologi

Om man utforskar parrelationer bör man titta närmare på kärlek och dess betydelse för ett förhållande. Av den orsaken anser vi att följande stycke ska ge läsaren en förklaring varför vi lyfter fram detta begrepp.

Simon de Beauvoir är en av många feminister som har ställt frågan vad det är som får kvinnor att ingå äktenskap eller sambo trots de negativa effekterna av en sådan relation, skriver Roman (2004). Trots underordningen, ofriheten och exploateringen som Beauvoir ansåg att kvinnor utsetts för, fann hon i sin undersökning att kvinnor ändå föredrar äktenskap, på grund av ideologin om romantisk kärlek. Roman refererar till en rad andra sociologer och familjeforskare både utomlands som här i Sverige, vilka fann att den moderna familj kännetecknas av kärlek, trygghet, där den emotionella tillfredsställelsen värderas högst. Samt att individualisering leder till mer jämlika familjrelationer. Där den ökade demokratin leder till förändringar inom familjen mot samma demokratisering och när man talar om familj använder man termer som "kamratfamilj, symmetrisk familj eller demokratisk familj". Förlust av vissa funktioner som den traditionella familjen hade ledde till en ökning av känslornas och kärlekens betydelse, skriver Roman. Många sociologer menar att den romantiska kärleken är

resultat av de moderna industrialiserade samhället. Eftersom den hos individen uppfyller en viktig tomhet och brist på mening som sekulariseringen fört med sig.

Samtidigt som vissa feminister kritiserat kärleksideologi och menar att kärlek har olika betydelse för män respektive kvinnor, där kvinnor satsar betydligt mer på kärlek än vad män gör, framhåller bland annat Firestone skriver Roman. Genom deras åsikt blir kärlek för kvinnor ett sätt att hitta sin egen positiv identitet i ett samhälle som för övrigt undervärderar och marginaliserar dem, samt att den utgör ett hinder för kvinnor att inse att de är exploaterade av män (Roman 2004, s. 25ff, 88).

I likhet med Roman skriver Giddens (2003) att den moderna familjen kännetecknas av att äktenskapet grundar sig på uppfattningen om romantisk kärlek eller det som man brukar kalla affektiv individualism. För att ett äktenskap skall kunna överleva krävs det att ett par som attraheras av och kompletterar varandra, ska utveckla ömsesidig kärlek. Giddens framhäver att den romantiska kärleken har blivit ett "naturligt" drag i äktenskapet något som skapat en genuin mänsklig egenskap och inte bara ett uttryck för det moderna samhället. Samtidigt som författaren poängterar att just betoningen på den personliga tillfredställelsen i en relation skapar vissa förväntningar vilka ibland inte kan uppfyllas, som i sin tur kan leda till skilsmässor om det inte uppfylls (Giddens 2003, s. 185).

3.8 Fritidens "kön"

Eftersom vi läser programmet för Fritidsarbete och Fritidskultur ska vår rapport även innefatta begrepp fritid. I det senmoderna samhället är fritid en allt viktigare arena för bland annat individens livsstil, personliga utveckling, identitetsbildande och meningsskapande. Av den orsaken väljer vi att titta på hur fritid förhåller sig till könsroller.

Eskilsson (2000) menar att fritid är ett begrepp som hör ihop med det moderna samhället, som får allt större betydelse för vår välbefinnande och hälsa. I dag är fritiden inte längre en tid då man gör vad som helst eller ingenting utan den används som ett uttrycksmedel för en viss livsstil, personlig utveckling och social status. Hon menar vidare att vårt konsumtionssamhälle har lett till att det utvecklats en viktig fritidskultur där olika fritidsaktiviteter och fritidsprodukter blir en markering av individens livsstil och status (Eskilsson 2000, s. 71, 95).

I dagens senmoderna samhälle är både fritidens betydelse och innehåll i utveckling menar Berggren (2000). Det han poängterar är att idag utgör fritiden en grund för identitetsarbete

och meningsskapande för individer, särskilt de unga som förbereder sig inför vuxenlivet (2000, s. 18).

Enligt Eskilsson har individen alltid haft tid till egen användning då hon inte jobbade eller utövade olika aktiviteter vilka är nödvändiga för hennes överlevnad. Det hon lyfter fram är att den ”fria tiden” trots allt har varit ojämnt fördelad mellan kön, ålder och klass (s. 70). Vidare påpekar Eskilsson att industrialiseringen medförde en uppdelning mellan hemmets och arbetets tid och plats. Det vill säga att en dag delades upp i arbets- och fritidstimmar beroende var man befann sig. Tidigare var det vanligt att familjeenheten jobbade och roade sig ihop medan idag arbetar de för olika arbetsgivare eller på en annan arbetsplats. Detta enligt Eskilsson skapar att hemmet ”ideologiserades” som familjens säkra ställe och rekreationsplats. På så sätt skulle hemmet utgöra en fristad för att vila och samla arbetsförmågor till nästa dag. Denna trevliga atmosfär, av ett gott hem, skulle kvinna skapa för att mannen och barnen inte skulle välja andra fritidsarenor såsom krogen och andra nöjeslokaler. Vad Eskilsson vill framhålla är att detta handlings sätt betonade vad som var manligt respektive kvinnligt arbete. Att mannen var familjeförsörjare förstärktes, samtidigt som mannens förmågor knöts till det offentliga rummet, det vill säga arbete och fritidens lokaler, medan de kvinnliga karaktärsdragen kopplades till det privata rummet, det vill säga hemmet trots att det finns de som dels eller heltids jobbade. Detta ledde till en ojämlig fördelning av fritid och skilda erfarenheter av aktiviteter mellan könen, menar Eskilsson (2000, s. 80).

Genom de ovannämnda teorier och begrepp såsom familj, kön, parrelation, individualisering och fritid kommer vi i analysen att ta reda på dess betydelse för skilsmässor. Innan vi går in på analys avsnitt kommer vi emellertid att presentera valet av metod.

4. Metod

Under denna punkt kommer vi att presentera den metod som vi har valt att använda oss utav i vår undersökning, samt kommer vi att beskriva vilka, hur många och på vilket sätt vi har intervjuat. Teoretiskt utgår vår studie från sociologisk förståelse av de samhällsförändringar vilka i sin tur blir de bidragande faktorer som inverkar på familjformen. Syfte med studiet är att förstå faktorer som påverkar skilsmässor med hjälp av sociologiska teoretiska utgångspunkter samt att genom några djupa intervjuer se samband mellan teori och empiri.

Så som May (2001) påpekar råder det inom samhällsforskningen en ömsesidigt beroende mellan teori och empiri, därför att om man ska kunna genomföra, utveckla, förklara eller förstå den sociala verkligheten behövs teorier på samma sätt som teorier är beroende av den empiriska forskningen (May 2001, s. 47).

Vår uppsats utgår framför allt ifrån familjesociologisk teori om familjens individualisering, där vi främst utgår från Anthony Giddens tankar kring ämnet. Förutom dessa vetenskapliga teorier kommer vi även att använda oss av informanternas åsikter för att kunna jämföra vårt forskningsämne.

För att försöka förstå människors sociala handlande använder man sig av olika metoder. Vår rapport grundar sig på kvalitativ forskning eftersom vi anser att den är mest passande för att få förståelse för de fenomen som vi valt att undersöka. Därför att den kvalitativa metoden tillåter oss en öppenhet och flexibilitet.

Kvalitativ forskning menar Widerberg (2002) har som syfte att forskaren får möjlighet att ta reda på karaktären eller egenskaperna hos någonting. För att genomföra kvalitativ forskning använder man sig oftast av intervjuer eller observationer. Det är även viktigt att forskaren tänker igenom noga vilken eller vilka metoder som är bäst lämpade för att besvara sin forskningsfråga, menar Widerberg (2002, s. 15f, 65f).

Varför vi valde intervju före observation är för att det är mest passande för vår undersökning. Eftersom vi ville ta reda på hur människor resonerade, uppfattade, reflekterade och tolkade sin livssituation, kunde vi få fram deras egen förståelse och inte fakta. Vad vi vill komma åt är inte själva individen, utan individen som bärare av sociala mönster där för oss sociala mönster är viktiga för att kartlägga och förstå, vilket Dorothy E. Smith framhäver i Widerberg för, hur sociologisk forskning bör bedrivas (Widerberg 2002, s. 67).

4.1 Forskarrollen och etiska överväganden

I Svensson & Starrin (1996) skriver Henriksson och Månson att Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsråd (HSFR) har i Sverige lagt fram vissa råd och regler för all social forskning, vilka omfattar bland annat att inte skada någon, rätten till anonymitet, öppenhet och att inte kränka privat livet (Svensson & Starrin 1996, s.39).

Widerberg (2002) poängterar att man som forskare ”kan i kunskapens namn inte avvika från etiska principer” (s.95). Alltså som forskare ska man vara helt ärlig mot sina informanter angående syfte och planering, att man inte ska överskrida det tillåtna samt ta ansvar för kunskapen man producerar och sättet man gör det på (Widerberg 2002, s. 95).

I vårt fall betonade vi för våra intervjupersoner att vi kommer att hålla oss inom de etiska ramar för samhällsvetenskaplig forskning vilket innebär att våra informanter skall vara anonyma och att vi kommer att använda oss av fingerade namn, och alla andra fakta skulle få andra namn, men även att materialet skulle enbart användas av oss och inte spridas vidare. Vi såg även till att förstöra de avlyssnade bandade materialet. Våra informanter hade möjlighet att slippa svara på de frågor de ansåg vara olämpliga för dem. Vi bestämde även att låta informanter läsa sina egna sammanställda intervjuer, vilket gav dem möjlighet att komma med eventuella invändningar.

En forskare som intar rollen som intervjuare bör kunna lyssna och våga ställa frågor istället för att fokusera på sig själv. Han ska inte styra och ställa, avbryta och hasta igenom intervjun, det ska även finnas pauser vilka ska till båda intervjuaren och informanten ge en chans att tänka efter menar Widerberg (2002, s. 101).

För att skapa goda relationer med sina informanter krävs det mycket tid och energi menar Andersson & Persson i Sjöberg (1999). Genom att forskare träder in i olika roller under sin forskningsstudie, innebär det att man är medveten om närhet, distans, tillit och gränsdragning. Om man vill lyckas med forskning kan det inte enbart byggas på närhet. Man måste på något sätt skapa en distans till den verklighet man studerar (Andersson & Persson 1999, s. 194ff).

Även Mulinari (1999) i Sjöberg framhåller att en forskare bör hålla distans från sina informanter för att man skall skydda sina informanter ifrån sig själv. Med det menar hon att det är viktigt med gränsdragning. Alltså en kvalitativ forskning förutsätter en närhet mellan forskare och informanter. Men det är viktigt att denna närhet får en viss distans för att skapa balans mellan de två, i syfte för att inte färga sina informanter med egna åsikter och synsätt. Kommer forskaren för nära sin informant, kan det bli känslomässigt svårt att nå en distans till informanten och risken finns för att forskaren kan bli färgad av informantens åsikter. Det viktigaste i en forskares relation till informanter är att förbli en främling, det vill säga att behålla en distans (Mulinari 1999, s. 53f).

4.2 Tematiserade intervjuer

För att samla in våra data väljer vi att använda oss framförallt av semistrukturerade intervjuer men några få frågor är strukturerade. När vi sammanställde våra intervjufrågor utgick vi ifrån våra nyckelbegrepp såsom familj, kön/genus samt parrelationer.

May (2001) förklarar den semistrukturerade intervjuformen som en mellanform av den fokuserade och den strukturerade metoden som använder sig av tekniker från båda dessa

former. Forskaren utgår ifrån strukturerade frågor men informanten har möjlighet att utveckla sina svar. Detta ger forskaren möjlighet att utveckla, förtydliga och fördjupa svaren, gå in i en dialog med informanten. Vidare menar May att den strukturerade intervjuformen innebär att forskaren utgår ifrån ett frågeformulär, detta innebär att man har standardiserade frågor. Dessa frågor ger bara ett svar till exempel kön, ålder eller civilstånd (May 2001, s. 149ff).

Det insamlade empiriska materialet kommer vi att analysera med hjälp av tematisk analys. Enligt Widerberg (2002) är tematisk analys den vanligaste tillvägagångssätt inom kvalitativ samhällsforskning, för sortering och analysmöjligheter av material. Tematisk analys innebär att man väljer ut citat eller hittar ett bra tema från insamlade materialet efter visa variabler och teman som man betraktar som centrala. Teman eller citat väljer man utifrån empirinära förhållningssätt eller teorinära förhållningssätt. Vår uppsats utgår ifrån teorinära förhållningssätt vilket innebär att de sociologiska teorier vi använder oss av ligger till grund för de teman som vi väljer att belysa med hjälp av empiri. Detta sätt för kunskapsreproduktion kallas, enligt Widerberg, för deduktion, vilket är motsats till empiri nära förhållningssätt det vill säga, induktion. Förutom dessa två tillvägagångssätt nämner Widerberg även framställningsformen, vilket innebär att teman väljs ut utifrån en färdig bild man har av hur själva texten ska se ut när den är klar (Widerberg 2002, s. 145).

4.3 Urval

I Helsingborg gjorde vi ett strategiskt urval av våra informanter utifrån en känd egenskap, i vårt fall, de som varit med om en separation eller skilsmässan. Vid ett strategiskt urval är det en fördel att antal enheter inte behöver vara så stor samt att den lätt uppfyller forskarens syfte anser May (2001, s. 121).

Vi intervjuade fyra personer, tre kvinnor och en man, intervjuerna varade mellan 45- 60 minuter. Våra informanter är 26, 32, 41 samt 45 år gamla, även ålder hos våra informanter är en strategisk val. Vid denna ålder har man oftast hunnit vara med om ett eller flera förhållande samt har hunnit reflektera över sin egen sexuella läggning och skaffat sig eventuella sexuella erfarenheter. Samtidigt som den varierande åldern hos informanter skulle ge oss en vidare bild av de samhälls förändringar vilka bidrar till de ökade skilsmässorna. Ålder i samband med kön, det vill säga att vi har tre kvinnor i en viss ålder, är också strategisk eftersom äldre än vårt åldersgupp, är enligt oss mer bundna till det ”traditionella” sättet att tänka.

4.4 Genomförandet av intervjuer och reflektioner kring dem

Vi utförde fyra intervjuer två hemma hos informanter och två hemma hos oss. Vi gav informanterna möjlighet att själv välja vart intervju skulle äga rum. Efter att vi strategiskt bestämde vilka informanter vi ville intervjua tog vi kontakt med dem för att få deras godkännande till att ställa upp på intervjun. Vi var tydliga med att informera samtliga informanter med syfte till intervjun samt att vi blir två närvarande intervjuare och att intervjun skulle spelas in på band. Att intervjun blir inspelad underlättar arbetet genom att man istället kan koncentrera sig på intervjun istället för anteckningar, vilket gör att viktig information inte glöms bort. Efter deras godkännande till att ställa upp till intervjun skickade vi i förväg intervjufrågor till informanter. En av våra informanter kände sig lite obekvämt med bandspelaren, därför avbröt vi intervjun för en stund för att förklara varför vi helst vill använda oss av bandspelaren samt att vi kommer att förstöra det inspelade samtalet så fort vi är klara med sammansällningen av den. Men detta hjälpte tyvärr inte utan vi fick istället föra anteckningar då IP-n ville helst att vi skulle göra så. Att genomföra intervjuer hemma medförde att samtalet flöt på och att informanter kände sig hemmastadgade. Vår reflektion kring intervjuer i efterhand var att vi insåg att två av våra frågor inte var tydliga vilket gjorde att vi fick förklara vad vi menade med dem, samt att vi hade glömt att ha med några andra relevanta frågor. Detta problem löste vi genom att ringa upp informanter och fråga dem. Förövrigt kändes våra frågor relevanta, vilka grundades på vår teoretiska utgångspunkt. Vilket i sin tur gav oss svaren för vilka vi fann sammanliknade till vår förförståelse och vilka vi kunde relatera till de valda teorierna.

4.5 Presentation av informanter

IP-1 Maja är 26 år gammal som bor ensam nu. Hon har varit sambo en gång ”i fem långa år”. Orsak till separationen är att hon inte mådde bra i förhållandet eftersom den hade flera brister, vilka hon upptäckte först efter separationen. Hon påpekar att hon var ”misshandlad psykiskt” och att det gick stegvist. Enligt henne verkade han stabil och positiv, någonting som hon värderar högt. Hans värderingar verkade bra, det är först i efterhand som hon förstått att han var skicklig på att ”trycka på rätt knappar hos henne”, deras förhållande skulle leda till giftermål. Hennes familj är de som står henne nära, ”de som känner mig utan och innan” framför allt hennes mamma, syster och mormor men utöver dem har hon vänner som hon ser som sin familj.

IP-2 Markus är 32 år gammal. I dag är han gift och har ett barn. För tio år tillbaka hade han ett samboförhållande som varade i ett år som sprack på grund av svartsjuka. Mer eller mindre trivdes han i det förhållandet och tycker att hon var annorlunda och rolig och han själv var ”ung och kär”. Några giftermål hade han inte i avsikt med henne eftersom de skulle ta ”en sak i taget”. För honom ska en relation byggas på förståelse och man ska framförallt inte känna någon stress. Sexuella erfarenheter är viktiga för honom själv, men ”sin kvinna vill han helst lära upp själv”. Slakten är viktig men hans familj är hans fru och barn, och självklart hans föräldrar och hans bror.

IP-3 Kristina är 41 år gammal, hon är ensamstående med ett barn. Under sina 41-år har hon varit sambo fyra gånger, det första förhållande varade i cirka 2 år, den andra 5 år, den tredje i några månader och den fjärde i 6 år. Hon är heterosexuell, och som avskyr homosexuella. Samtliga killar i hennes samboförhållanden har varit på ett eller annat sätt kriminella. Att hon valde ”fel killar” tycker hon beror på hennes eget dåliga självförtroende, att hon inte ”kan få bättre”. Ingen av dessa förhållanden skulle leda till giftermål eftersom giftermål för henne är något speciellt. Löftet man ger i ”nöd och lust, tills döden skiljer oss åt” tycker hon är något speciellt, något man ger bara när man är helt säker på att man har träffat den rätte. Alla hennes förhållanden byggde på kärlek, ”passionerad kärlek”. Familj för henne är hennes dotter, mamma och bror men även några av sina kompisar ser hon som familj. Hon har två systrar med vilka hon inte har någon kontakt och därför ser hon inte heller på dem som sin familj.

IP-4 Maria är 45 år gammal hon lever i ett samboförhållande, med sin nuvarande kille har hon ett barn. De har bott ihop i nio år, hon ser sitt samboförhållande likvärdigt ett äktenskap och därför har hon inget behov av att gifta sig. Tidigare hade hon ett annat samboförhållande som varade i fem år. Det var i första hand en fysisk attraktion som ledde till förhållandena, samtidigt som det första samboförhållandet tog slut på grund av olika personligheter som krockade med varandra. Det är viktigt med sexuell erfarenhet eftersom hon ser positivt på all erfarenhet i livet. Maria har inte något emot homosexuella parrelationer eftersom hon anser att ”alla människor är fria att göra sina egna val på de mentala och känslomässiga planerna”. För henne är familjen hennes sambo och barn men även den närmaste slakten som föräldrar, syskon och nära släktingar.

5. Analys

Med stöd av de teorier vi har presenterat och de svar vi fick ifrån informanter kommer vi i detta avsnitt att analysera vårt forskningsämne. Vi väljer att dela in analysen i följande teman för vilka vi anser är tydliga genom vår uppsats. Dessa är *Familj och genusnormer*, *Individualism och självständighet*, *Kön, sexualitet och kärlek* och till sist *Parrelationer*. Det vi anser gemensamt för alla dessa olika teman är att de knyter an och leder oss in till vårt forskningsämne. Om man till exempel analyserar familjen blir det oundvikligt att titta på parrelationer, hur den kan formas, se ut eller förändras. När vi tittar på samhällsförändringar som styr sexualitet eller kärlek försöker vi ta reda på vilken inverkan de har på familjeförhållandet. Likaledes teman självständighet och individualisering är märkbara förändringseffekter i det senmoderna samhället.

5.1 Familj och genusnormer

Familjeformen förändras säger bland andra Giddens (2003) och Bäck-Wiklund (2003). Giddens lyfter fram att det västerländska samhället representeras av monogami men även att den är neolokal. Båda två poängterar att senmoderna samhälle för med sig nya familjeformer som ständigt förändras och även vad man anser med kärnfamilj.

Samtliga våra informanter hade bara en partner i taget, vilket påpekas av både Giddens (2003) och Trost (1993) att den monogama familjen är det vanligaste familjeformen i västvärlden. Samt att den polygama familjeformen aldrig har existerat i Sverige. De framhåller även att familjen avses bestå av tre viktiga delar såsom hushåll, blodsband och äktenskap eller sambo. Dessa begrepp förekom i analysen av vårt empiriska material. Utifrån vår data ser vi att alla tillhörde en familj, såg sina barn, föräldrar eller syskon som sin familj, vilket är blodsband, men att de även utgjorde ett hushåll.

Kristjansson (1999) med flera lyfter fram att det finns indikatorer som tyder på nya familjemönster i det moderna samhället. Dessa är bland annat att många gifter sig senare i livet, kvinnor föder vid högre ålder och att skilsmässor ökar. De flesta av våra intervjupersoner har inte velat gifta sig, de som har barn är redan över trettio år medan deras barn är bara några år gamla.

Vi ser ett mönster på vad man uppfattar som sin familj även om de svar vi fick skiljer sig åt. Några ser som sin familj de medlemmar som knyts genom den traditionella uppfattningen om familj och släkt.

På frågor: Vad är familj för dig? Vilka anser du är din familj? Svarade informanter så här:

Maria: *"Min familj är mina närmaste: min dotter, min sambo, mina föräldrar, min sambos föräldrar och deras närmaste släktingar"*.

Markus: *"Det är min fru, barn, min mamma, pappa och min bror. Andra släktingar är viktiga men inte som dem"*.

Medan andra såg även sina närmaste vänner som sin familj.

Maja: *"Min familj är de som står mig nära, som känner mig utan och innan, som finns där oavsett vad. Framför allt anser jag min mamma, syster och mormor som familj. Men samtidigt har jag vänner som är så nära att de känns som om de hör till min familj"*.

Kristina: *"Först och främst min dotter, mamma och bror, men jag har vissa vänner som jag ser som min familj"*.

På frågan: Hur viktiga är andra släktingar för dig? Svarade några att de är viktiga:

Maria: *"De är viktiga och jag känner samhörighet med dem också, på grund av att de fanns med under min uppväxt"*.

Medan några såg inte släkten som viktig.

Kristina däremot svarade att släkten inte är alls viktig, på grund av dåliga relationer idag, trots att de var viktiga under uppväxten. Hon poängterar att relationen till hennes systrar sprack vilket gör att de inte har någon kontakt alls idag. Hon säger skrattande: *"Släkten är värst"*.

I takt med att parrelationer blir allt viktigare försvagas banden med släkten så som Giddens (1995) framhäver. Utifrån de flesta våra informanternas svar ser vi en kontinuitet av den traditionella synen på familj och släkt.

Samhällsförändringar påverkar även kulturella förändringar såsom normer, värderingar eller beteendemönster, som även förändrar familj och dess former vilken i sin tur styr genusnormer. Därför kommer vi nedanför att analysera hur dessa förändringar teoretiseras men likaså uppfattas och upplevs av våra informanter. Giddens (2003) eller Rogers & Rogers (2002) definierar kultur som gemensamma normer och värderingar, ritualer och seder. Dessa kulturella normer styr familjenormer och påverkar varje individs tänkande, handlande som det manliga och kvinnliga beteendet. Margaret Meads undersökning visar att kulturen spelar en stor roll för individens könstillhörighet och att lämpligt beteende ur könssynpunkt varierar mellan olika kulturer.

På en följdfråga om kulturens påverkan på könstillhörighet svarade några informanter på följande sätt:

Maja: *"Ja, det tycker jag absolut! Dessutom tror jag inte det bara beror på kulturella i form av till exempel olika land och nationaliteter (även om dessa kanske hör till de*

största skillnaderna). Även i olika miljö, till exempel storstad kontra en by, så tror jag att man kan hitta betydande skillnader. Att inte glömma den religiösa prägel, oavsett land man kommer ifrån. Dessutom tror jag att det är en salig mix av ens uppfostran som i sin tur speglas av en uppsjö av faktorer”.

Markus: ”Kulturella normer i Sverige gör nästan lika stor skada för ett förhållande som kulturella normer gör till exempel i ett arabiskt land - utan att dra alla över en kam”.

Det som ovannämnda teorier betonar synliggörs genom dessa svar, vilka påvisar att kulturella normer styr familjenormer vilka i sin tur påverkar genusnormer.

Vid förfrågan om kulturens påverkan på könstillhörighet gav även Markus en ytterligare intressant förklaring vilket vi anser är relevant och kan även kopplas till feminismens inflytande på familjen. Graham Allan med många andra, menar Roman (2004), hävdar att den feministiska forskningen handlade framför allt om obetalt och betalt arbete, kön och ojämlikheter i hushållet samt gränserna mellan privat och offentlig. Följande citat är tydligt motsägelse till de feministiska tankarna:

Markus: ”Kvinnor och män är lika värda, men de är inte lika. De skiljer sig åt. Man ska behandla varje individ för sig själva. Dagens feministiska ”häxor” försöker tvinga sina åsikter på alla kvinnor. Ur manligt perspektiv, tycks de veta hur andra kvinnor vill ha det. Det finns till exempel kvinnor som vill ha ansvar för familjen och hushållssysslor och de trivs med det. Jag tycker att det är fel att tvinga kvinnor att göra något emot deras vilja – oavsett om det är feministisk- eller mänsåikt. Jag sammanfattar det som det är inte stor skillnad mellan feminister och manschauvinister”.

Kulturella normer påverkar genusnormer medan dessa i sin tur styr hela samhället. Connells (2003) teori om genusfrågor förklarar att femininet och maskulinitet är två begrepp som måste förstås som genusprojekt eftersom genusstrukturen bestämmer hela samhället. Dessa två begrepp står i motsatt förhållande till varandra och genom dem kan man förklara vissa orättvisor som förekommer mellan könen. Genom Markus svar ser vi att feminismen har haft stor betydelse inte bara för familjesociologin utan även påverkat individers uppfattningar som ifrågasätter maskulinitetens makt över feminiteten och visar på könsskillnader. Förutom att genus styr hela samhället utgör den skillnaden mellan man och kvinna.

Könsskillnaden mellan en man och en kvinna, hävdar Giddens (2003,) kan förknippas med de biologiska eller anatomiska, medan genus eller könsroller är de sociala, psykologiska och kulturella skillnaderna. Genus eller könsroller är sociala konstruktioner som skapas genom interaktion med olika sociala agenter. Dessa påverkas av de förändringar som sker i samhället.

Utav en av våra informanter, Kristina fick vi ett fylligare svar, hon beskriver hur en av hennes sambo som hade en annan kulturell bakgrund krävde av henne att hon inte skulle vara närvarande när de hade manligt besök. Hon skulle endast hälsa på, servera kaffe eller annat och sedan lämna rummet, detta krav blev en vana för henne. Resonemanget visar hur individers könsroller påverkas och förändras av olika sociala agenter.

I det senmoderna samhället är fritid en allt viktigare arena för bland annat individens livsstil, personliga utveckling, identitetsbildande och meningsskapande. Enligt Eskilsson (2000) är den ”fria tiden” trots allt, ojämnt fördelad mellan könen. Där kvinnor är ansvariga för hushållsarbete medan män står för försörjning. Det som Eskilsson beskriver är till och med tydlig i Markus svar på en av våra frågor angående fritid.

Anser du att ert förhållningssätt till er fritid skiljde sig åt?

Markus: *”Vi gick båda två i skolan då och var upptagna en större del av dagen. Vi delade våra hushållssysslor fast hon gjorde det mesta, när det gäller att tvätta och städa. Jag hjälpte till ibland med matlagning ”.*

Utöver det så frågade vi våra informanter om det har mer fritid nu än de hade under sin sambo förhållande. Några av våra informanter svarade att de hade mer fritid efter separationer. För att tydligt göra detta lyfter vi några citat:

Maja: *”Har absolut mycket mer fritid nu! Dessutom så har jag fått tillbaka mitt sug på livet igen. Vilket gör att jag vill spendera min fritid på ett konstruktivt sätt. Tidigare så hade jag inte lust att göra någonting, var nästan helt avtrubbad. Kanske deprimerad till och med”.*

Maria: *” Ja, efter första separationen hade jag mer fritid”.*

Markus: *”Har lika mycket fritid nu som under förhållandet”.*

Även här ser vi det som Eskilsson framhåller att den ”fria tiden” är ojämnt fördelad mellan kön. Samtidigt att kvinnor är mer ansvariga för hushållsarbete vilket är framförallt tydligt utifrån Markus svar. Likaså om det senmoderna samhället erbjuder varje individ, både män som kvinnor, möjlighet till personlig utveckling, identitetsbildande och meningsskapande påverkar de traditionella normer framförallt kvinnornas möjligheter. Vilket kan medföra att skilsmässor ökar.

5.2 Individualism och självständighet

Två centrala begrepp i det senmoderna samhället för individ och dess jag är individualisering och självständighet. Enligt Roman (2004) har dessa begrepp resulterat till att

individuen strävar efter självständighet, egna önskningar, val, frihet med mera vilket blir viktigare än själva förhållandet. Individualiseringen påverkar de traditionella normer och värderingar vilket leder till oönskade konsekvenser såsom skilsmässor, samboskap och ombildade familjer. Samtidigt påpekar Roman att det finns vissa positiva effekter av individualisering så som mer jämlika familjerelationer. Ekerwald (2002) fann i sin undersökning att kvinnor lägger stor vikt på självständighet, oavsett vad man anser ligga bakom, det vill säga om det är sociologisk eller biologisk.

Även om vi inte ställde en direkt fråga till intervjupersoner om de är självständiga eller individualister så framkommer dessa begrepp på ett eller annat sätt under deras berättelse. Utifrån våra insamlade data lyfter vi fram vissa citat som speglar dessa begrepp:

Maja: *"Respekt...dessutom så har utrymme (space) blivit något som jag uppskattar. Jag känner att det är viktigt att man har sitt utrymme, så att man inte förlorar sig själv i ett förhållande"*.

Maria: *"Alla människor är fria att göra sina egna val på den mentala och känslomässiga planen"*.

Kristina: *"Man äger inte någon – jag vill inte äga någon och inte någon mig. Jag nöjer mig inte med det jag får, jag vill ha mer – jag vill ha min frihet"*.

Markus: *"...mer eller mindre trivdes jag, men jag kände att jag ville ha mer utrymme för mig själv"*.

Utifrån dessa korta citat framkommer självständighet och individualitet, vilka är de typiska drag för det senmoderna samhället. Förutom dessa svar tolkar vi att deras val av att ingå i ett samboförhållande före giftermål underlättar deras "ständiga" byte av partner som en strävan att tillgodose sina egna önskningar, som en av dem uttryckte: *"tar inte längre vilken skit som helst,"* understryker det som Roman och Ekerwald påpekar. Informanternas svar framhäver likaså det som följande citat av Giddens (2003) betonar:

"Tyngden på individuella behov i nära relationer verkar bli viktigare på bekostnad av familjen som samhällets stöttepelare... ökat jämlikhet mellan könen, kvinnornas intag på arbetsmarknaden, förändringar i det sexuella beteendemönstret och förändrade relationer mellan hem och arbetet" (s. 173).

Alltså utifrån empirin drar vi slutsatsen att tillfredställande av de individuella behov blir viktig i det senmoderna samhället oavsett vilka konsekvenser den drar med sig.

5.3 Kön, sexualitet

Giddens (2003) resonerar att sexualitet är ett komplext begrepp som genomgår stora förändringar i det senmoderna samhället. Tidigare förknippades sexualitet med reproduktion medan idag representerar individers eget livsmönster. Sexualitet är knutet till det biologiska det vill säga till det kön individen har vilken utgör skillnaden mellan man och kvinna. En annan väsentlig aspekt som han lyfter fram är att sexuellt beteende är inlärt och inte medfött, samtidigt som den västerländska sexuella beteende ständigt förändras. Detta är något som Giddens (1995) kallar för ”sexuell revolution”, som ger kvinnor en möjlighet till sexuellt oberoende och för män underlättar homosexualitet.

Två av våra frågor handlade om sexualitet, där vi fick följande svar:

Hur viktigt är det för dig med sexuella erfarenheter?

Maria: *”Nu när jag är äldre kan jag säga att det är likvärdigt som med alla andra erfarenheter i livet. Går man inte igenom något, har man ingen förståelse för det och man vet inte hur man skall förhålla sig till det heller. Så mitt svar på frågan skulle det vara att det är viktigt”.*

Kristina: *”Det är viktigt att det klaffar. Det är inte direkt viktigt med erfarenhet, men sex och attraktion är viktigt. Samtidigt som man märker att det är allt fler tjejer som är sexuellt oberoende - mer raggat. Det är trender som styr det sexuella beteendet som till exempel om man har haft sexuellt umgänge med lesbiska eller med flera killar samtidigt”.*

Maja: *”Jag tycker inte att det är särskilt viktigt att min partner skall ha tidigare erfarenhet. Oavsett erfarenhet så måste man anpassas till varandra, och erfarenhet behöver inte spela någon större roll i den anpassningen, tycker jag. Det viktigaste är att hitta det som fungerar för oss och att man är lyhörd för varandras önskningar helt enkelt. Så, nej, det upplever jag inte som någon särskild merit. Däremot så upplever jag det inte som något negativt heller. Återigen så handlar det om samspelet mellan oss. I vissa fall är det kanske lättare med en erfaren partner, i andra så kan det vara jobbigt, då partner kanske tycker att han kan "det" och är därför inte lyhörd för mina önskningar”.*

Effekterna av den sexuella revolutionen framkommer i våra svar, att framför allt tjejer strävar efter sexuellt oberoende, skiljer sex från reproduktion samtidigt som de menar att sex och sexuella erfarenheter är viktiga för kvinnor. Även om det kan tyckas att Majas svar skiljer

sig från de andra tolkar vi den som att hon ändå strävar att uppnå jämlikhet ”att man är lyhörd för varandras önskningar”.

Till skillnad från dessa tillsynes feministiska tankar har vi en kille som har en annan åsikt:

Markus: ”För mig är det viktigt att jag har det, andra får gärna ha det, men min kvinna ska jag lära upp själv”.

Att Markus åsikt skiljer sig framförallt från kvinnornas svar, tolkar vi som att han är färgad av den traditionella synen på sex, såsom Lillian Rubin i Giddens (1995), fann i sin undersökning. Hon understryker att flickors och pojkars åsikter skiljer sig åt, genom att pojkar föredrar en oskuldsfull flicka, samtidigt som de strävar efter sexuell erfarenhet något som de fördömer hos sin kvinnliga partner.

Utifrån alla informanternas svar ser vi att samtliga har sexuell erfarenhet och har en positiv inställning till den. Detta här kopplar vi till Rubin som vidare understryker att de flesta par vid giftermål redan har sexuell erfarenhet vilket ses positivt för själva äktenskapet.

Även Connell påpekar att det senmoderna samhället genomgår en sexualitets kris som medför att den hegemoniska ställningen som heterosexuallitet har minskar. Vilket har som effekt att homosexualitet ökar samt att kvinnor visar sin sexualitet.

På vår fråga: Vad anser du om homosexuella relationer? svarade informanter följande:

Maria: ”Om två av samma kön dras till varandra, så har ingen människa på den här planeten rätt att döma dem...och det har inte jag heller. Så länge människor känner kärlek till varandra så tycker jag är att det är det viktigaste som räknas - Make love, not war”.

Maja: ”Har faktiskt inte någon bestämd åsikt i den frågan. Det som fungerar för vissa, fungerar kanske inte för andra, helt enkelt”.

Markus: ”Jag bryr mig inte – har inget emot”

Till skillnad från dessa informanter som accepterade det homosexuella beteendet finns det en som har en annan åsikt. Hon uttryckte sig på följande sätt:

Kristina: ”Jag störs av dem och tycker att homosexualitet är fel – det är sjukt, tabu”.

Även om homosexualitet är idag allmän accepterad och inte ses som avvikande så som Giddens (2003) framhåller, finns det ändå individer som är emot det, som vi ser i Kristinas fall. Vilket visar att även sexualitet påverkas av traditionella normer och värderingar, Kristinas svar insinuerar det.

5.4 Parrelationer och kärlek

Även om kvinnor utsätts för negativa effekter av ett äktenskap eller samboförhållande väljer de ändå det på grund av ideologin om romantisk kärlek, framhåller många feminister där ibland Simon de Beauvoir. Även Roman (2004) påpekar att den moderna familjesociologiska forskningen har visat att den moderna familjen kännetecknas av kärlek där det viktigaste är att tillgodose de emotionella behoven. Kärlekens betydelse är tydlig i våra insamlade data, då allas informanters förhållande inleds på grund av den. På frågan: Varför valde du just denna partner - orsak? Svarade våra intervjupersoner på följande sätt:

Maria: *"Kärlek, fysisk attraktion och han utstrålade snällhet, tyckte jag"*.

Markus: *"jag var ung och kär och det var sommar – hon var rolig och annorlunda"*.

Maja: *"Jag föll för honom...han var skicklig på att trycka på rätt knappar hos mig. Han sa alla de rätta sakerna..."*.

Kristina: *"KÄRLEK – passionerad kärlek"*.

Faktum är att kärleken har betydelse för den senmoderna kärleken såsom både Roman och Giddens påvisar och att den ligger som grund för parrelation. Att fysisk attraktion leder till ömsesidigt kärlek vilket är grundpelare för överlevnad av ett förhållande ser vi utifrån våra svar. Trots denna passionerade kärlek slutade samtliga parrelationer med separation. På frågan vad orsakade separationen svarade de så här:

Maria: *"I grund och botten olika personligheter, som i sin tur ledde till oförståelse och osämja (trots upprepade försök att göra det bättre)"*.

Kristina: *"Valde fel killar (samtliga var kriminella) av det dåliga självförtroendet, jag tyckte inte att jag var värd något bättre. Kriminella killar var lättare att vara med trots att de var mer krävande än icke kriminella. Samtidigt som de lever ett hetsigt liv och är beroende av makt och kontroll, rent allmänt men även mot mig som kvinna"*.

Markus: *"Hennes sjukliga svartsjuka, jag fick ingen utrymme – ingen luft"*

Maja: *"Oj, då...det var en rad saker. Det som jag anser var den största orsaken är att jag inte mådde bra i vårt förhållande...vårt förhållande hade länge varit utan kommunikation, vi spenderade knappt någon tid tillsammans, dagarna bara gick på rutin på något sätt. Han misshandlade mig psykiskt helt enkelt. Genom vårt fem år långa förhållande så knäckte han en bra del av mig, stegvist så att jag inte märkte det. Min livslust, min glädje, ja allt det som gjorde mig till den jag är. För en kvinna som hamnar i en sådan här relation blir det till slut som en hjärntvätt. Trots det så märkte*

jag att han började anstränga sig mot slutet, men för min del kunde det kvitta. Min bristningsgräns var nådd”.

Utöver detta ställde vi fråga om deras förhållande skulle leda till giftermål. En informanter svarade nej, en ja och en av de övriga svarade:

Maria: *”Nej, för mig är samboförhållandet likvärdigt ett äktenskap”.*

Medan den sista informanten svarade:

Kristina: *”Nej, under en annan omständighet men inte med dessa killar. Giftermål är något väldigt stort, viktigare än sambo. Om jag ska gifta mig ska det vara kyrkligt det är det som jag ser som ett riktigt giftermål... älska i nöd och lust... tills döden skiljer oss åt, är några av löften som man inte ger hur som helst”.*

Slutligen konstaterar vi att svaren visar att den senmoderna parbildningen ställer stora krav för ett förhållande där man betonar personlig tillfredsställelse, vilka skapar vissa förhoppningar för en lyckad parrelation. Om dessa inte uppfylls blir det en av de flera effekter som leder till skilsmässan såsom Giddens (2003) poängterar.

6. Diskussion och slutsatser

Nu när vi närmar oss slutet av vår uppsats vill vi sammanfatta de teoretiska tankarna med de erfarenheter och upplevelse av våra informanter och föra dem till en slutdiskussion. Samtidigt vill vi resonera kring de valda teoretiska ramverk och metod, hur dessa har hjälpt oss att genomföra denna undersökning. Utöver det vill vi lyfta fram våra slutsatser vi kommit fram till samt påpekar vi vad som har saknats och hur allt detta har kunnat göras bättre. Vi lyfter även fram förslag till eventuell fortsatt forskning.

Genom bearbetning och analys av sociologiska teorier som behandlar samhällsförändringar har vi framförallt konstruerat en frågeställning med tillhörande hjälpfrågor vilka i sin tur har hjälpt oss att få en grundläggande kunskap kring vårt ämne men även att komma fram till ett svar. Medan metoddelen där vi valde intervjuer har varit givande och hjälpt oss att komma åt informanternas åsikter och erfarenheter. Vilka vi kunde knyta till den teoretiska utgångspunkten och jämföra för att kunna analysera om verkligheten överensstämmer med det sociologiska teoretiska resonemanget.

För att kunna studera syfte har vår förförståelse och den teoretiska valen fört oss till våra centrala begrepp vilka löper som en röd tråd genom hela vår rapport: familj, kön/genus, parrelation. Bland många fler har Giddens och Romans teoretiserandet varit till stor hjälp

eftersom det är omöjligt att diskutera parrelationer utan att använda sig av dessa sociologiska tankegångar som dessa begrepp.

Vi kan konstatera att familj och parrelationer förändras i det senmoderna samhället. Att individer bestämmer själva vad de ser som sin familj och hur de bildar sitt förhållande. I dag ses giftermål inte enbart som det gällande äktenskapet utan även sambo är likvärdig. Sin sexuella läggning och vem man vill ingå relation med bestämmer man själv. Gränser mellan typiskt manliga och kvinnliga roller ifrågasätts av feminister vilket påverkar tänkande och handlande hos såväl kvinnor som män. Av detta skäl minskar männens makt vilket även regleras av lagstiftning något som underlättar skilsmässor. Vilka för övrigt är helt accepterade och inte ses som avvikande längre det vill säga ”normala”. Samtidigt som de flesta väljer att vänta allt längre med giftermål och att skaffa barn samt att det blir allt fler ensamföräldrar. Individualisering, självständighet, tillfredställande av egna behov med mera värderas högt och dominerar i hela samhället.

Vår ambition har varit att förstå och att komma åt de bakomliggande faktorer som resulterar till skilsmässor. Alla dessa faktorer är påverkan av samhällsförändringar som är resultat av en större historisk process. Man kan inte peka ut endast en bakomliggande faktor som leder till skilsmässor utan dessa är sammanflätade och påverkar varandra vilka vi tyder i första hand utifrån teorier, men även ut av informanternas upplevelse av den sociala verkligheten. Men vi kan ändå peka ut individualism, självständighet, tillfredställelsen av egna behov som kärlek, kvinnornas oberoende som några av de bidragande faktorer som leder till att skilsmässor ökar.

Avslutningsvis poängterar vi att det vi kom fram till, efter denna studie, är att samhällsförändringar har inverkan på individer och dess handlande och därigenom leder till ökning av skilsmässor. För en fortsatt studie skulle vi gärna ta oss an effekterna av skilsmässor och undersöka hur de bland annat påverkar barn eller vilka de emotionella eller ekonomiska följer det blir. Detta är något som vår nästa uppsats kunde behandla.

Slutligen utifrån empiriska resultat fastställer vi att alla ovannämnda faktorer resulterar i de ökande skilsmässorna. Likaså konstaterar vi att förutom dessa förändringar är de traditionella normerna på sätt och vis ändå framträdande, det vill säga vi ser en kontinuitet.

Referenslista

- Ahrne, Göran & Persson, Inga (1997). *Familj, makt och jämställdhet – Statens offentliga utredningar 1997: 138*. Stockholm: Gotab.
- Andersson, Gunnar & Persson, Anders (1999). Närhet/distans, forskare/informant, forskning/undervisning – några avslutande reflektioner. I Sjöberg, Katarina (red.) (1999). *Mer än kalla fakta – kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Berggren, Leif (red.) (2000). *Fritidskulturer*. Lund: Studentlitteratur.
- Berggren, Leif (2000). ”Jamen pappa, du är löpare!” Om den villkorande fritiden som tummelplats för växande. I Berggren, Leif (red.) (2000). *Fritidskulturer*. Lund: Studentlitteratur.
- Bäck-Wiklund, Margareta & Bergsten, Birgitta (2003). *Det moderna föräldraskapet – en studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Bäck-Wiklund, Margareta & Johanson, Thomas (red.) (2003). *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Bäck-Wiklund, Margareta (2003). Familj och modernitet. I Bäck-Wiklund, Margareta & Johanson, Thomas (red.) (2003). *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Chodorow, Nancy (1998). *Femininum – maskulinum. Modersfunktion och könssociologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Connell, R. W. (2003). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos AB.
- Dahlgren, Lars & Hultqvist, Kenneth (red.) (1999). *Seendet och seendets villkor - en bok om barns och ungas välfärd*. Stockholm: HLS Förlag.
- Eskilsson, Lena (2000). Lediga stunder. I Berggren, Leif (red.) (2000). *Fritidskulturer*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekerwald, Hedvig (2002). *Varje mor är en dotter – om kvinnors ungdomstid under 1900-talet*. Stockholm: Symposion.
- Giddens, Anthony (1995). *Intimitetens omvandling. Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Nya Doxa: Bokförlaget.
- Giddens, Anthony (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Giddens, Anthony (1994). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Gähler, Michael (1997). Ekonomiska konsekvenser av skilsmässa – skillnader mellan kvinnor och män. I Ahrne, Göran & Persson, Inga (1997). *Familj, makt och jämställdhet – Statens offentliga utredningar 1997: 138*. Stockholm: Gotab.

Kristjansson, Baldur (1999). Vardandets barndom – (be)varandets barnforskning: Om mötet mellan en föränderlig värld och en statisk världssyn. I Dahlgren, Lars & Hultqvist, Kenneth (red.) (1999). *Seendet och seendets villkor - en bok om barns och ungas välfärd*. Stockholm: HLS Förlag.

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Mulinari, Diana (1999). Vi tar väl kvalitativ metod – det är så lätt. I Sjöberg, Katarina (red.) (1999). *Mer än kalla fakta – kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Rogers, Wendy Stainton & Rogers, Rex Stainton (2002). *Genuspsykologi – Kön och sexualitet*. Lund: Studentlitteratur.

Roman, Christine (2004). *Familjen i den moderna*. Lund: Wallin & Dalholm Boktryckeri AB.

Sjöberg, Katarina (red.) (1999). *Mer än kalla fakta – kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt (red.) (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, Jan (1993). *Familjen i Sverige*. Stockholm: Liber Utbildning AB.

Wideberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Internetsidor:

http://www.scb.se/templates/tableOrChart_27475.asp Sökdatum: 27.4.2007

Bilaga

Intervjuguide

1. Hur gammal är du?
2. Civilstånd?
3. När bodde du ihop med någon senast?
4. Hur många sambo/gifta förhållande hade du?
5. Vad orsakade separationen?
6. Har du mer fritid nu (efter separationen) eller innan? Anser du att ert förhållningssätt till er fritid skiljde sig åt?
7. Varför valde du just denna partner - orsak?
8. Skulle ert förhållande leda till giftermål (gäller sambo)?
9. Vad är det viktigaste i ett förhållande för dig?
10. Hur viktigt är det för dig att både du och din partner har tidigare sexuella erfarenheter?
11. Vad anser du om homosexuella relationer?
12. Vad är familj för dig? Vilka anser du är din familj?
13. Hur viktiga är andra släktingar för dig?
14. Skulle det vara ett hinder för dig att inleda ett förhållande med någon från en annan klass eller kultur?